Nyt liv i Uldum Kær

SKOV- OG NATURSTYRELSEN
MILJØMINISTERIET

Den østlige del af kæret set lidt fra oven

Økonomien er på plads, så nu er det kun et spørgsmål om tid før pengene fra regeringens miljømilliard kommer på arbejde til gavn for naturen i Uldum Kær.
Der er bevilget i alt 8 millioner kroner til genopretning af dele af det ca. 1.200 hektar store område, der er en naturperle med bl.a. isfugl, rørhøg og odder.
Projektet ledes af Skov- og Naturstyrelsen, Trekantsområdet. Vi håber at resultatet bliver så vellykket, at der kan findes bevillinger til yderligere natur- og miljøforbedringer i kæret. Med henblik på at sikre den lokale forankring har Skov- og Naturstyrelsen tilknyttet Hedensted Kommune som rådgiver på projektet.

Hele projektet har fire overordnede mål:

- At fjerne kvælstof og fosfor fra vandløbssystemet.
- At forbedre de fysiske forhold i vandløbene.
- At bidrage til gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper.
- At skabe bedre muligheder for den rekreative benyttelse.

Den igangværende indsats i Uldum Kær kan opdeles i tre mindre delprojekter:

1. Vandløbsprojekt for Gudenåen og Ølholm Bæk.
2. Rydning og afgræsning ved fugletårnet ved Kærvej.
3. Etablering af et overordnet stinet med broer og fugletårne.

Denne folder giver et resumé af kommunens forprojekt til: 1. Vandløbsprojekt for Gudenåen og Ølholm Bæk.

Miljømilliarden er populært sagt den ekstra milliard, som regeringen fra 2007 til 2009 har afsat til forbedring af miljøet. Heraf er 558 mio. øremærket til en særlig vand- og naturindsats, som Skov- og Naturstyrelsen administrerer.

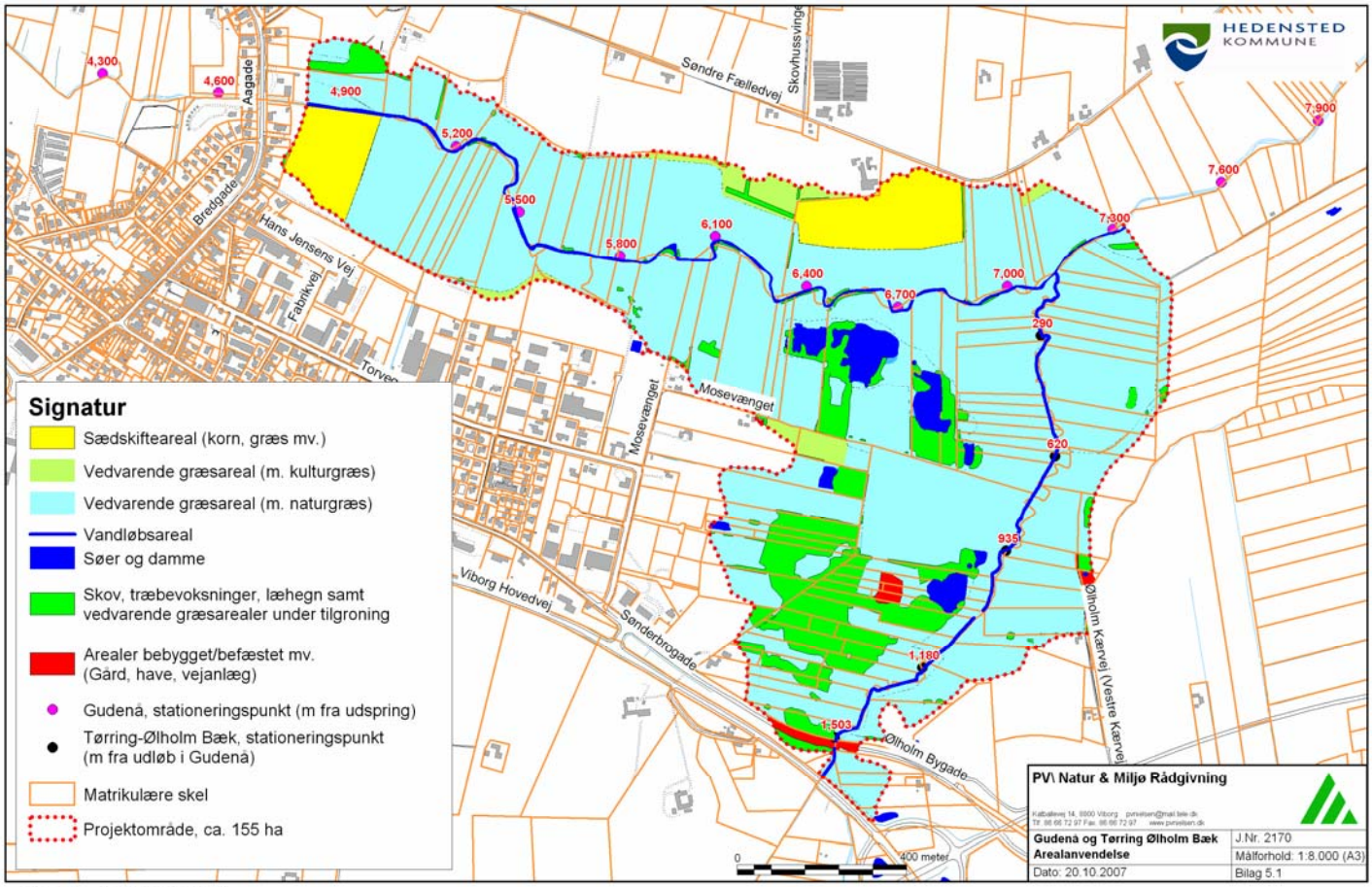

Hedensted Kommune har for egen regning fået udarbejdet en forundersøgelse, der indeholder en række forslag, som nu er klar til drøftelse med lodsejerne og brugerne af området.
Forundersøgelsen er lavet af PV\ Natur og Miljø Rådgivning og er udmøntet i en rapport "Vandløbsprojekt Gudenå & Ølholm Bæk, Hedensted Kommune, december 2007."
Størsteparten af arealet har en så speciel natur, at den er omfattet af habitatdirektivet og EU-fuglebeskyttelses direktivet. Hele Uldum Kær er således udpeget som et Natura 2000 område.

God græsning med flere grøfter
Tørring Kær og Ølholm Kær i projektområdet skal bevares som moser og græsningsenge. De er typisk uden træer og buske, fordi de bruges til græsning og høslet. Muligheden for kreaturgræsning bliver sikret med de nuværende afvandings-systemer kombineret med regulering og forlægning af afvandingsgrøfter. Projektområdet består af 70 ha tørvejorder, 32 ha lagdelte jorder og 53 ha overvejende mineraljorder. Græsfenner i projektområdet må gerne bestå af større fælles hegn og skal helst indeholde store eller flere områder med overvejende mineraljord af hensyn til muligheder for græsning også i meget fugtige sommerperioder.

Planlagte vinteroversvømmelser
Det specielle ved dette projekt er, at nogle områder bliver tørre om sommeren men oversvømmede udenfor græsningssæsonen. Gudenåen vil – især omkring Tørring by – blive spektakulær med både permanente vandflader og periodiske vandflader. Der er planlagt mellem 3 og 6 fladvander (lavvandede søer), hver på størrelse med 1-2 fodboldbaner.
Fladvanderne nærmest Tørring by bliver skabt ved udgravning og terrænmodellering til permanente frie vandspejl. Fladvander længere mod øst udgraves sådan, at de har frie vandspejl i vinterhalvåret, men kan være udtørrede i sommerhalvåret. Dette medfører, at der vil ske en vis vandudskiftning i fladvanderne og det betyder specielt, at vandtransporten i Gudenåen ved lidt større afstrømninger vil foregå både gennem fladvanderne og gennem hovedløbet.
Der vil hyppigere opstå vinteroversvømmelser på de ånære arealer. Det forventes, at fladvander i kombination med tiltag fra to foreslåede løsnings-modeller (alternativ 1 og 2 - se næste afsnit), vil skabe hyppige oversvømmelser på de lave arealer. Oversvømmelser vil primært forekomme udenfor græsningssæsonen. Størrelsen af de vanddækkede arealer vil variere med afstrømningen, men bør minimum udgøre 7-8 ha om sommeren og 8-10 ha om vinteren.

De to alternativer
Der er udformet to projektforslag til at styre de planlagte vinteroversvømmelser. (se på bagsiden)

***Alternativ 1**:* Driften af 2 af de i alt 3 gamle stemmeværker genoptages. Fundamenterne er stadig bevaret ved Gudenåen. Derudover laves nye slyng udenom stemmeværkerne, så fisk og kanoer kan passere. Disse slyng skal være permanent vandførende. De to stemmeværker skal forberedes til vin-

terdrift, hvor stemmeplanker kan isættes efter behov og skabe oversvømmelser i projektområdet.

Alternativ 2: En mindre teknisk løsning, hvor man i stedet hæver bunden ved udlægning af sten i vandløb og bassiner. Disse ændringer kan ikke justeres, men ved hensigtsmæssige løsninger kan der opnås omtrent samme mål som ved alternativ 1.

Ved begge løsningsmodeller bliver kanosejlrenden i Gudenåen sikret med en passende vanddybde – også i tørre sommerperioder. Princippet i vandløbsrestaureringen er at skabe en større fysisk variation af Gudenåen og at lave en indsnævret vandløbsprofil med en relativ dyb midterdel, som passer til kanosejlads.

Bassingrøfter
Etablering af bassingrøfter i vandløbsprojektet skal skabe en ny balance mellem Gudenåen og de udstrakte enge og moser i projektområdet.
Bassingrøfter er tænkt som ekstra brede grøfter. De etableres specielt ved Ølholm Bæk og på udvalgte steder ved Gudenåen, f.eks. på steder, hvor der på grund af specielle forhold ikke ønskes fladvander. Generelt skal bundbredden være ca. 2 m. Bassingrøfter vil skabe hurtig bortledning af overfladevand og drænvand fra enge og moser, men vil samtidig resultere i hyppigere oversvømmelser på de lavtliggende arealer.

Vandløbsrestaurering og genslyngning
Vandvejene gennem projektområdet bliver gjort både bredere og længere. Ølholm Bæk bliver på en 625 meter lang strækning lagt tilbage til sit oprindelige forløb og gjort knap 300 meter længere.
I Gudenåen er det planlagt at flytte hovedløbet på 3-5 delstrækninger på sammenlagt 160-250 m. En genslyngning inspireret af tidligere å-slynger vil betyde, at vandløbet bliver ca. 2-300 meter længere.
I detailplanen for Gudenåen kan det komme på tale at indsnævre åen på nærmere angivne delstrækninger. Dette kan gøres uden nævneværdig betydning for sommervandstanden i åen, fordi vandet vil fordele sig til hovedløb og til fladvander/bassiner eller til den nuværende sø midt i projektområdet.

Gudenå-korridoren
I vandløbsprojektet er det foreslået, at Hedensted Kommune (vandløbsmyndigheden) er dynamoen i driften af det ca. 155 ha store projektområde ved Tørring. Inden for 25 meters afstand på hver side af Gudenåen – herefter kaldet Gudenå-korridoren – vedligeholder vandløbsmyndigheden ikke bare Gudenåen, men også de nye lavvandede søer (fladvander), bassingrøfter, afvandingsgrøfter og bygningsværker, der er beskrevet i scenarierne Alternativ 1 og 2.
Derudover foreslås det, at drift og vedligeholdelse af grøfter m.m. i projektområdet udenfor Gudenåkorridoren forestås af et eller flere driftsfællesskaber, der benytter engarealerne til især kreaturgræsning.
Det gælder især hovedgrøfter med drænopland på flere ejendomme/græsfenner.

Private vandløb og afvandingsgrøfter
Hvis Alternativ 1 vælges, bliver der i alt 33 hovedafvandingsgrøfter i projektet. Mange hovedgrøfter er skelgrøfter og de fleste findes allerede i dag. Det er dog nødvendigt at regulere og istandsætte nogle af dem. Forundersøgelsen indeholder et notat om, at der for 100 år siden var ikke mindre end ca. 23 km grøfter. I de beskrevne alternativer 1 og 2 vil der udover afvandingsanlæg bestående af 5 ha fladvander, 1 ha bassiner (grøfter) og 0,5 ha kommunevandløb (nye åslynger) være sammenlagt ca. 7 km grøfter. Vælges Alternativ 2 bliver der desuden forlægninger af flere hovedgrøfter, så der kan opnås forbedrede afvandingsforhold.

Store miljøforbedringer
Ifølge vurderinger og beregninger vil projektet medføre betydelige miljøforbedringer. Beregninger af næringsstoføkonomi viser, at der kan påregnes en samlet øget tilbageholdelse af kvælstof på mellem 3 og 5 tons N pr. år. Det svarer til 20-30 kg N pr. ha projektområde.
Det forventes, at mængden af tilbageholdt fosfor bliver i størrelsesordenen 600 kg. P pr. år. Det svarer til ca. 4 kg. P pr. ha. projektområde.
Der er gjort fund af sjældne arter i området og da det meste af området er omfattet af habitatdirektivet og EU-Fuglebeskyttelsesdirektivet, skal den endelige projektudforming tage de hensyn, som direktiverne foreskriver.
Det forventes, at begge de to beskrevne alternative løsningsmodeller vil kunne opfylde de høje mål for naturkvalitet i projektområdet.

Økonomi
Omkostningerne ved de nødvendige anlægsarbejder er anslået til 4-5 mio. kr. Der er ikke påregnet eller indkalkuleret omkostninger til køb af arealer. Ved den endelige detailplanlægning vil det være muligt at bruge eller udelade visse elementer fra begge alternativer. På den måde kan lokale ønsker imødekommes.

Drift og tilsyn af området
Sand, der kommer fra oplandet og bliver transporteret især i Gudenåen, vil følge vandstrømmene i området. Sandet kan i den forbindelse aflejres forskellige steder i afvandingssystemet, hvorfor det er vigtigt, at dette bliver vedligeholdt. Det er derfor nødvendigt med tilsyn som grundlag for en velfungerende vedligeholdelsespraksis, der sikrer en god vandafledning i græsningssæsonen – også i fugtige somre.

Det videre forløb
Vi håber, at alle aftaler med de implicerede lodsejere kan falde på plads i løbet af 2008.
De praktiske anlæg forventer vi kan etableres i 2009.

Yderligere oplysninger kan fås ved henvendelse til:

Projektets ejer:	**Projektets rådgiver:**
Skov- og Naturstyrelsen	Hedensted Kommune
Trekantsområdet	Plan og Natur
Førstballevej 2	Tjørnevej 6
7183 Randbøl	7171 Uldum
7588 3199	7975 5000
trekantsomraadet@sns.dk	teknisk@hedensted.dk

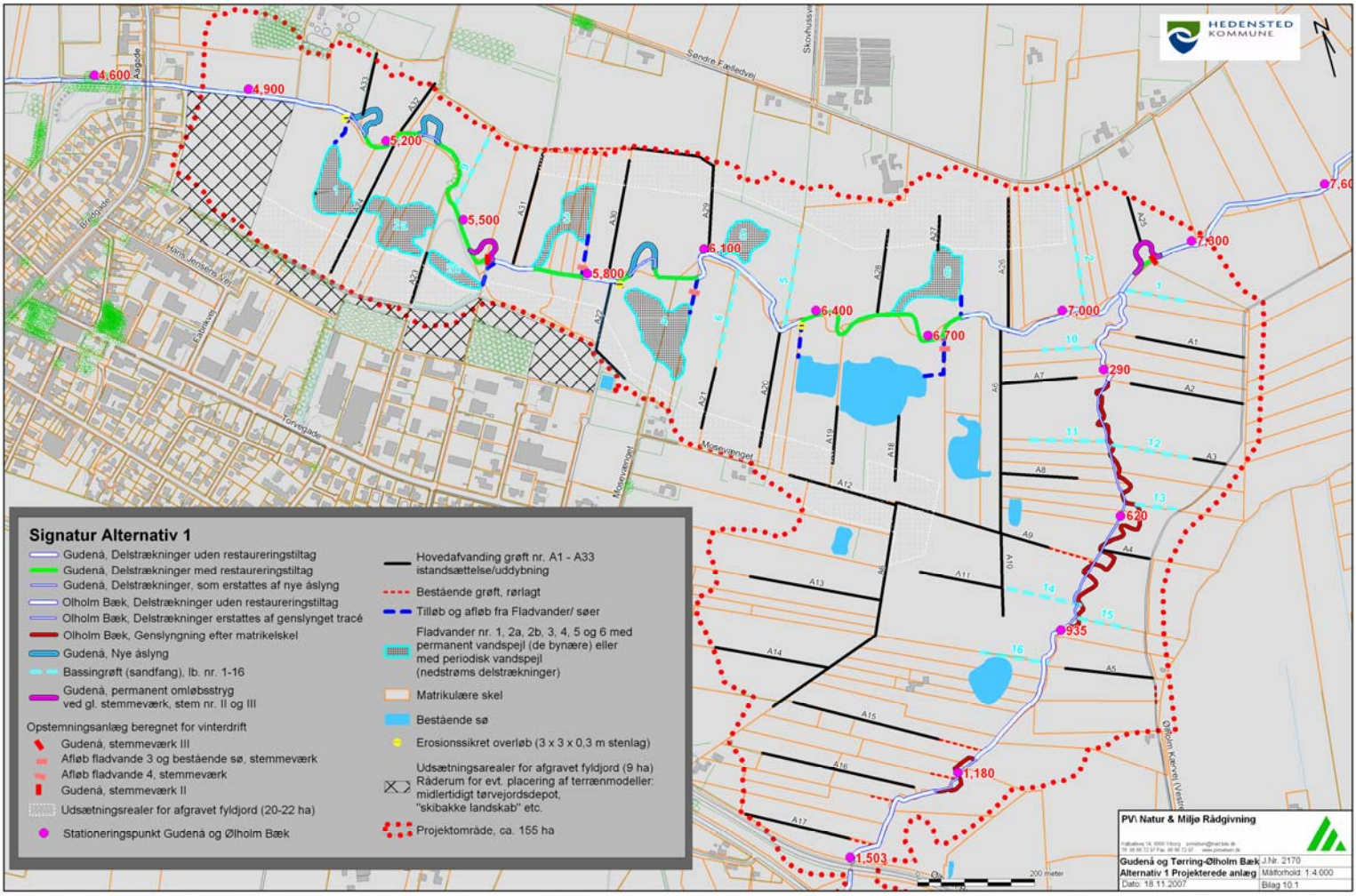
HEDENSTED KOMMUNE
Signatur Alternativ 1
Gudenå, Delstrækninger uden restaureringstiltag
Gudenå, Delstrækninger med restaureringstiltag
Gudenå, Delstrækninger, som erstattes af nye åslyng
Olholm Bæk, Delstrækninger uden restaureringstiltag
Olholm Bæk, Delstrækninger erstattes af genslynget tracé
Olholm Bæk, Genslyngning efter matrikelskel
Gudenå, Nye åslyng
Bassingrøft (sandfang), lb. nr. 1-16
Gudenå, permanent omløbsstryg ved gl. stemmeværk, stem nr. II og III
Opstemningsanlæg beregnet for vinterdrift
Gudenå, stemmeværk III
Afløb fladvande 3 og bestående sø, stemmeværk
Afløb fladvande 4, stemmeværk
Gudenå, stemmeværk II
Udsætningsrealer for afgravet fyldjord (20-22 ha)
Stationeringspunkt Gudenå og Ølholm Bæk
Hovedafvanding grøft nr. A1 - A33 istandsættelse/uddybning
Bestående grøft, rørlagt
Tilløb og afløb fra Fladvander/ søer
Fladvander nr. 1, 2a, 2b, 3, 4, 5 og 6 med permanent vandspejl (de bynære) eller med periodisk vandspejl (nedstrøms delstrækninger)
Matrikulære skel
Bestående sø
Erosionssikret overløb (3 x 3 x 0,3 m stenlag)
Udsætningsarealer for afgravet fyldjord (9 ha) Råderum for evt. placering af terrænmodeller: midlertidigt tørvejordsdepot, "skibakke landskab" etc.
Projektområde, ca. 155 ha
PV\ Natur & Miljø Rådgivning
Gudenå og Tørring-Ølholm Bæk
J.Nr. 2170
Alternativ 1 Projekterede anlæg
Målforhold: 1:4.000
Dato: 18.11.2007
Bilag 10.1
200 meter

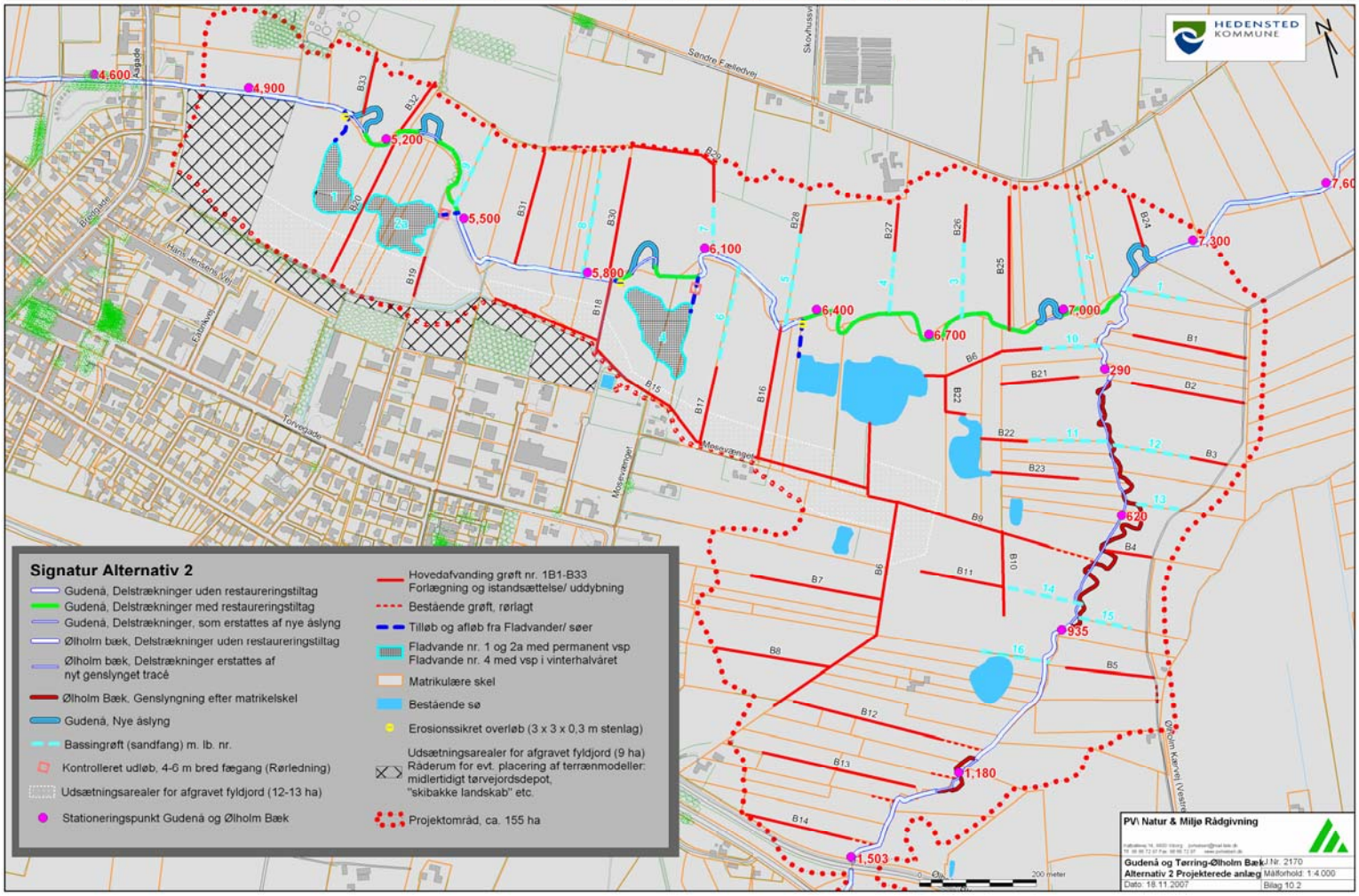
HEDENSTED KOMMUNE
Signatur Alternativ 2
Gudenå, Delstrækninger uden restaureringstiltag
Gudenå, Delstrækninger med restaureringstiltag
Gudenå, Delstrækninger, som erstattes af nye åslyng
Ølholm bæk, Delstrækninger uden restaureringstiltag
Ølholm bæk, Delstrækninger erstattes af nyt genslynget tracé
Ølholm Bæk, Genslyngning efter matrikelskel
Gudenå, Nye åslyng
Bassingrøft (sandfang) m. lb. nr.
Kontrolleret udløb, 4-6 m bred fægang (Rørledning)
Udsætningsarealer for afgravet fyldjord (12-13 ha)
Stationeringspunkt Gudenå og Ølholm Bæk
Hovedafvanding grøft nr. 1B1-B33 Forlægning og istandsættelse/ uddybning
Bestående grøft, rørlagt
Tilløb og afløb fra Fladvander/ søer
Fladvande nr. 1 og 2a med permanent vsp Fladvande nr. 4 med vsp i vinterhalvåret
Matrikulære skel
Bestående sø
Erosionssikret overløb (3 x 3 x 0,3 m stenlag)
Udsætningsarealer for afgravet fyldjord (9 ha) Råderum for evt. placering af terrænmodeller: midlertidigt tørvejordsdepot, "skibakke landskab" etc.
Projektområd, ca. 155 ha
PV\ Natur & Miljø Rådgivning
Gudenå og Tørring-Ølholm Bæk
J.Nr. 2170
Alternativ 2 Projekterede anlæg
Målforhold: 1:4.000
Dato: 18.11.2007
Bilag 10.2
200 meter